

формування життєвого циклу суб'єкта господарювання, вивчаються та досліджуються додатковий та резервний капітал.

Істотне поширення легалізації незаконно одержаних доходів за допомогою фінансово-кредитної установи, їх модифікація та ускладнення методики реалізації, вимагає у свою чергу безперервного розвитку та покращення судово-економічною експертизою власної теоретичної та науково-методичної бази, яка тільки в цьому випадку гарантує підвищення продуктивності їх виконання та дотримання законності в галузі економіки.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 18.11.2021).

2. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15> (дата звернення: 15.11.2021).

Мельник Д.

здобувач вищої освіти ННІП ПФПНП Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Санакосв Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фінансових та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Співробітники оперативно-розшукових підрозділів (карного розшуку, спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу з контрабандою тощо) щоденно стикаються з резонансними злочинами, розкриття яких потребує застосування психологічних знань. Діяльність оперативно-розшукових підрозділів визначається такими суттєвими ознаками: попередження, виявлення, припинення злочинів з високим рівнем ризику, інтенсивність виконання оперативного завдання, непередбачуваний перебіг обставин, високий рівень пошукової активності, дефіцит часових меж, недостатність інформації щодо вагомих причин учинення злочину, напруженість у спілкуванні. Наведені ознаки вказують, що органи, які уповноважені реалізовувати оперативно-розшукові заходи, потребують системної організації постійного психологічного забезпечення. Поняття «системна організація психологічного забезпечення»

розуміємо як використання форм, методів, засобів професійної психології спецпідрозділами психологічного забезпечення, науково-дослідними установами, закладами вищої освіти стосовно підрозділів, які здійснюють ОРД для створення сприятливих умов виконання оперативних завдань співробітниками, підвищення рівня їхньої працездатності, розвитку здатності протистояти інтенсивним стресам, конфліктам, емоційному вигоранню (постійній напруженості).

У процесі вирішення оперативно-розшукових завдань співробітники уповноважених підрозділів мають впливати в психологічному аспекті на різні категорії громадян. Застосування базових психологічних знань набуває вагомого значення під час співпраці оперативно-розшукових підрозділів із своєрідним контингентом громадян, які здебільшого мають своєрідні індивідуально-психологічні якості. Загалом базові психологічні знання та практичні уміння надають можливість оперативному працівникові осмислити обставини, які мають психологічний зміст: відсутність психічних відхилень підозрюваного (обвинуваченого), потерпілого, свідка та інших осіб, причетних до вчинення протиправних діянь, що є ключовим моментом для правильного розв'язання оперативного завдання.

Зауважимо, що висококваліфіковане розслідування кримінального провадження незрідка супроводжують психологічні знання. Зазвичай у процесі розкриття злочину виникають раптові психологічні особливості, які демонструє підозрюваний (у більшості випадках), однак стосується й інших учасників кримінального провадження. Серед психологічних особливостей доречним вважаємо виокремити такі: розпалювання конфлікту, активний опір, спроба приховати значущі відомості та докази від уповноважених осіб, які виконують оперативно-розшукові функції, погрози розправитися фізично за розголошення відомостей чи направлення цих відомостей до суду, погроза завдати шкоди членам сім'ї службової особи. Однак оперативно-розшукова діяльність спрямована також на застосування психологічних ґрунтовних знань щодо протидії зазначеним особливостям, які демонструють учасники кримінального провадження, зокрема: активний опір злочинному елементу, його оточенню, з яким безпосередньо було встановлено контакт взаємодії, негласність щодо проведення оперативно-технічних заходів (негласний аудіо, відеоконтроль, оперативне проникнення до житла, іншого володіння) стосовно підозрюваних осіб, зашифрованість способів ведення комунікації, спроможність викликати почуття довіри серед злочинних елементів, своєчасне перевтілення в образ сторони, з якою здійснюється комунікація та яка вважається потенційним злочинцем.

Специфіка оперативно-розшукової діяльності така, що навіть невелика помилка, обумовлена психологічними особливостями суб'єкта, який уповноважений на виконання оперативно-розшукових функцій, зокрема такими, як невміння зосередитися та достовірно з'ясувати зміст екстремальної ситуації, неспроможність сформулювати конкретні наміри в нетиповій обстановці, нерозуміння відповідальності за власні діяння («відсутність права

на помилку»)), неготовність вступити до силового єдиноборства з потенційним злочинцем, може стати передумовою до серйозних наслідків, а можливо, до травмування чи смерті як співробітників, так і сторонніх осіб. Отже, реалізація психологічних знань та методик розпочинається для майбутніх співробітників оперативно-розшукових спецпідрозділів з відбору кандидатів. Метою професійного відбору є визначення здатності індивіда діяти в нетипових умовах з високим рівнем загрози для особистої безпеки та життя інших осіб, за наявності перешкод, дефіциту часу, за умови раптового застосування чи використання вогнепальної зброї чи спеціальних засобів тощо.

На сьогодні в нашій державі затверджено наказом МВС України Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейників, працівників Національної поліції України та здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейників. Указаний порядок визначає комплекс організаційних, методичних, просвітницьких, психопрофілактичних, практичних, психологічних заходів, спрямованих на запобігання впливу ризиконебезпечних чинників професійної діяльності, збереження фізичного та психічного здоров'я, підвищення психологічної стійкості, надійності та готовності для набуття професійно-психологічних якостей [3].

Щоденно підрозділи, які реалізують оперативно-розшукові заходи, стикаються із суттєвими труднощами, психологічним опором злочинців, їхньою озлобленістю, неусвідомлюваними та інтенсивними афектами, страхом бути ув'язненим. Тому психологія співробітника ОРД формується в умовах «критичного» різновиду професійної діяльності, за яких співробітник має розпізнати протиправні наміри злочинця та вчасно зреагувати у відповідь.

Для оперативно-розшукової діяльності властиві своєрідні особливості, такі як таємність, шифровка, конспірація, так зване «подвійне життя» (перевтілення в потрібний образ серед злочинного оточення). Зазначені особливості впливають на психологію особистості співробітника, який виконує оперативно-розшукові функції, стають основою для формування специфічних психологічних навичок. Проте особливості, які притаманні для ОРД, можуть зумовити як позитивні, так і негативні психологічні явища. Щодо позитивних аспектів професійної діяльності, співробітники оперативних спецпідрозділів пристосовуються до екстремальних умов, передбачають зміни щодо перебігу ситуації, налаштовані на умови праці в нічний час, тобто в них виникають нові якості та практичні уміння, які надалі зумовлюють виникнення образу «ідеального професіонала» (професіонала своєї справи). Однак під час реалізації оперативно-розшукових функцій серед особового складу оперативних підрозділів може бути виявлено небажані зміни в психіці, психічні патології, а саме: соматичні, психічні розлади, афективні розлади настрою, розумова відсталість, порушення психічного розвитку тощо. Деформації в психіці суб'єктів оперативної діяльності зазвичай виникають унаслідок екстремальності, стресогенності, постійної напруженості, понаднормового фізичного перевантаження, переживань щодо особистої безпеки. Тому

зауважимо, питання змін у психіці оперативних працівників залишається на сьогодні актуальним для осмислення та дослідження щодо забезпечення співробітникам оперативно-розшукових підрозділів психологічної допомоги. До того ж психічний стан оперативних працівників потребує систематичного відстеження з боку керівництва та практичних психологів для запобігання психічних захворювань, які унеможливають виконання оперативних завдань.

Заходи психологічного забезпечення загалом передбачають формування навичок в оперативних працівників управління неадаптивними та дезадаптивними станами, що виникають в екстремальних ситуаціях. Окрім того, такі заходи спрямовані на досягнення результату, тобто йдеться про готовність співробітників оперативно-розшукових підрозділів ефективно та безпомилково діяти в умовах ризику, інтенсивного стресу з мінімальними витратами адаптивних ресурсів.

Значущими показниками професійної психологічної готовності в умовах постійного стресу в екстремальних умовах виокремимо такі:

- емоційна стійкість під час прийняття відповідальних рішень;
- спроможність за дефіциту часових меж швидко встановити контакт зі злочинними елементами;
- уміння розглядати проблему різносторонньо (утілитися в образ співрозмовника, викликати почуття довіри);
- саморегуляція в конфліктних ситуаціях;
- адаптивність до стресостійкості;
- уміння тривалий час концентрувати стійку увагу попри стомленість, ненормований робочий графік виконання оперативних завдань та інші суттєві фактори;
- професійна психологічна надійність (координація дій через психологічний вплив на особистість).

Отже, психологічне забезпечення супроводжує оперативно-розшукову діяльність протягом усього періоду проходження служби співробітниками. Заходи психологічного забезпечення й собі сприяють підвищенню рівня професіоналізму, працездатності, збереженню особистого життя та здоров'я під час реалізації оперативно-розшукових функцій.

Список використаних джерел

1. Чухраєва Г. В. Психологія оперативно-розшукової діяльності працівників Національної поліції України : дис. на здобуття... докт. псих. наук : 19.00.01. Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ, 2019. 484 с.
2. Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності з протидії організованій злочинності. Матеріали міжн. наук-практ. Інтернет конф., Одеса: ОДУВС, 2017. 112 с.
3. Наказ № 88 МВС «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України» від 06.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19>.